

DE MENING VAN... Erik Buys, godsdienstleraar aan het Sint-Jozefscollege van Aalst.

‘Atheïsten, ga met ons de dialoog aan’

“Ik nodig alle atheïsten van goede wil uit, voorbij de vooroordelen, eens echt te luisteren naar ‘de andere partij.’” Erik Buys reageert daarmee op de bijzonder zure oprispingen van columnist PDW – Patrick De Witte – op het geloofsdebat recentelijk in *Reyers Laat* op de VRT.

Atheïsten beweren dat mensen eerst geloven, vaak als gevolg van hun opvoeding, en dat ze dit nadien soms rationeel trachten te rechtvaardigen met hoogdravend en eigenlijk nietszeggend theologisch gekrakeel dat ver van het concrete leven staat. Maar hebben ze bekringsverhalen wel al eens van naderbij bekeken? Het mijne vormt alvast geen uitzondering in een lange rij van geloofsgetuigenissen. Het is het resultaat van een aaneenschakeling van toevalligheden. Zo gaat dat nu eenmaal. Niemand staat boven de geschiedenis op een soort neutraal, alles overziend goddelijk platform.

Petrus

Toen ik aan het middelbaar onderwijs begon viel een van mijn klasgenootjes uit de lagere school niet in goede aarde bij mijn nieuwe vrienden. Zonder er al te veel erg in te hebben, nam ook ik meer afstand van die jongen. Ik wou liever niet met hem worden geassocieerd omdat ik vreesde daardoor aanzien te verliezen. Het kan misschien vreemd klinken, maar een grotere bewustwording van wat er tijdens die jaren was gebeurd, kwam er vooral toen ik later meezong in een uitvoering van de *Johannespassie* van Bach. “Nee, ik ken hem niet”, antwoordt Petrus telkens ze aan hem vragen of hij een leerling van Jezus is.

Eeuwig waar

Plots besepte ik dat dit verhaal waar was. Eeuwig waar. Wat de scène met Petrus laat zien, gebeurt heel concreet iedere dag, bij iedereen en in de meest uiteenlopende situaties. Bovendien was dit verhaal helemaal geen ingewikkelde theologische constructie. Omdat we als

mensen hypersociale wezens zijn, liggen we gemakkelijk wakker van de vraag of onze omgeving ons wel aanvaardt. Ons vermogen tot empathie maakt ons gevoelig voor de reacties van anderen en voor de manier waarop ze naar ons kijken. Of dat we denken dat ze naar ons kijken. Het sociale verkeer is eigenlijk een voortdurend aftoetsen van de mate waarin anderen ons erkennen. Uit vrees dat de samenleving hem als een misdadiger terechtstelt, durft Petrus zich niet langer te associëren met Jezus. Dit aloude verhaal uit de christelijke traditie sprak mijn rationele vermogens aan op een voor mij tot dan toe onvermoede manier.

Masochisme

Atheïsten beweren dat de evangeliën Jezus van Nazareth voorstellen als een masochist. Maar die Jezus zegt dan toch iets eigenaardigs: “Wie zijn leven wil redden, zal het verliezen.” Wat heeft een mens eraan als hij de hele wereld wint, maar zichzelf verliest of schaadt? Met andere woorden: hoe meer iemand bekommerd is om een status, hoe meer hij zichzelf schade dreigt te berokkenen. Wat mensen al niet doen om erbij te horen. Vaak wordt daardoor ook aan anderen schade berokkend. Omgekeerd geldt, vanuit het perspectief van Jezus, die steevast de zijde kiest van wie niet tot het sociale weefsel behoort: “Wie zijn leven verliest door Mij, zal het redden.” Dat klopt inderdaad. Als Petrus het opneemt voor zijn gearresteerde vriend Jezus, dan bevrijdt hij zich van een al te grote zorg om erkenning en ‘hervindt’ hij zichzelf. Als ik kies voor de jongen die wordt uitgesloten op de bus, bevrijd ik me van een al te grote bekommernis om imago en ‘red’ ook ik mezelf. Zulke hemelse toestand van bevrijding was niet het doel van het handelen, maar is er een onverwacht gevolg van.

Precies omdat Jezus zijn gevoel van eigenwaarde niet laat afhangen van wat andere mensen over Hem zeggen en denken, is Hij bijvoorbeeld in staat het op te nemen voor een overspelige vrouw. Hij heult niet mee met een menigte die op het punt staat haar te stenigen. Precies omdat zijn bekommernis dat anderen Hem zouden beminnen, niet overweegt, is Hij in staat anderen te beminnen. Meer nog, omdat Hij zich kennelijk bemind weet door een radicale ‘Andere’, behoeft Hij van geen enkele mens erkenning. Daardoor is Hij niet vatbaar voor de afgodendienst van het sociale succes en kan Hij ieder mens die ervoor openstaat ten volle liefhebben zonder bijbedoelingen.

Goed mens

Atheïsten beweren dat je geen geloof nodig hebt om een goed mens te zijn. Maar is er dan geen geloof nodig om gebroken verhoudingen tussen mensen kansen te geven op herstel? En wie tot de conclusie komt dat het beter is te leven vanuit naastenliefde dan vanuit een utilitaristisch streven naar geluk of vanuit de ongecoördineerde neigingen van de empathie – of vice versa –, die kan toch alleen maar geloven dat het ene beter is dan het andere? Het christelijke verhaal zegt dat liefde vroeg of laat doet lijden, maar kiest ondanks dat risico toch voor de liefde. Andere levensbeschouwingen pleiten misschien veel eerder voor vormen van onthechting en gelatenheid tegenover ‘het lot’. Wat is de beste houding? Het is alweer een kwestie van geloof.

Atheïsten beweren dat geloof hoogst persoonlijk is en dat de kerk weinig relevant is. Maar de kerk is niet in de eerste plaats een instituut; ze is een gemeenschap van gelovigen. Over de manier waarop ze zich in rooms-katholieke zin organiseert, valt uiteraard te discussiëren. Maar het lezen van Bijbelteksten en het uitwisselen en delen van ervaringen van liefde en leed, gebeuren best met andere mensen. Het kan een ondersteuning en verrijking betekenen.

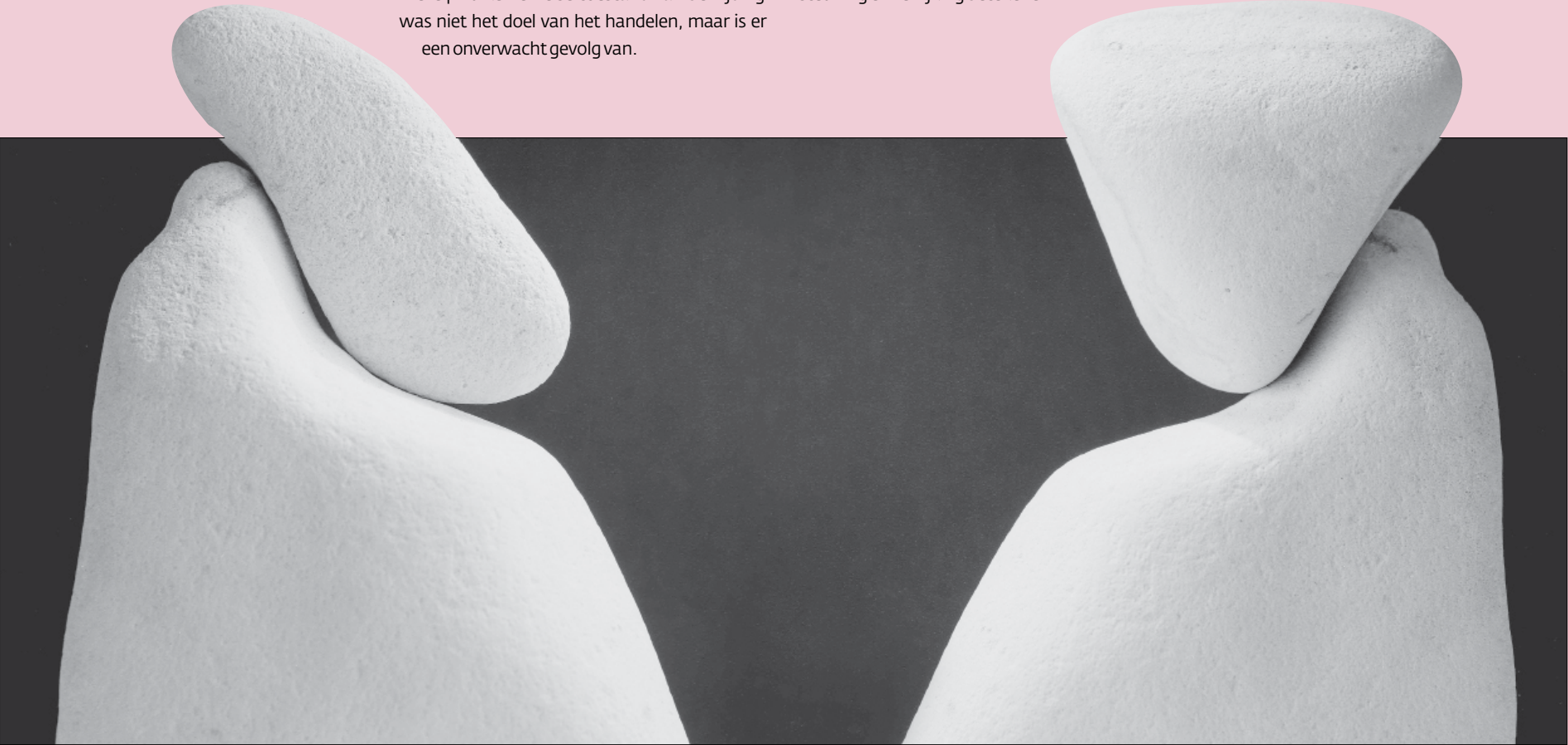
En de macht van de paus moet ook niet worden overschat. In ethische kwesties bijvoorbeeld geldt het persoonlijke geweten van iedere gelovige als ultieme gezagsinstantie.

Film

Voorts is de beleving van de christelijke traditie persoonlijk, maar wat een christen gelooft, is dat niet. Vergelijk het met de manier waarop verschillende mensen een en dezelfde film bekijken. Ieder beleeft die film op zijn of haar manier, maar het gaat telkens om dezelfde film. In dialoog met de kijker en diens specifieke achtergrond ontstaat natuurlijk ergens wel een nieuw soort ‘verhaal’, maar een poëtische evocatie van iemands karakter wordt niet plotseling een historische documentaire. In ieder geval ben ik blij dat ik het christelijke verhaal heb mogen ontdekken vanuit zijn traditie en niet vanuit de wijze waarop bijvoorbeeld de atheïsten, Richard Dawkins en Christopher Hitchens, die voorstellen. Of zoals onze media dat vaak doen. Alsof allerlei onheil dat wordt toegeschreven aan religieuze tradities het vertrekpunt moet zijn om een open gesprek te voeren. We beginnen toch ook niet over verkrachtingen als we het willen hebben over de diepmenselijke intensiteit van de seksuele gemeenschap?

Religiefobie

Het is hoog tijd voor wetenschappelijk verantwoorde benaderingen van religie – historisch-kritisch en literair. Het is een hulpmiddel om een werkelijke levensbeschouwelijke reflectie op te bouwen, om dialoog tot stand te brengen met en tussen religieuze tradities, zodat de eigen levensbeschouwelijke opties reliëf krijgen. Het gaat in tegen de waan van ‘neutraliteit’, die slechts een verkapte almachtswens is. Vandaag sluiten velen al op voorhand de oren voor wat gelovigen zeggen, vanuit een paternalistische reflex of zelfs religiefobie. Ze zijn niet vrij genoeg om de dialoog aan te gaan.

Erik Buys: “Velen sluiten al op voorhand de oren voor wat gelovigen zeggen, vanuit een paternalistische reflex of zelfs religiefobie.”